

12. זהירות מערבוב בשר וחלב באחסון, בבישול ובסעודה (סימן צא

סעיפים א-ג וסימן צה סעיפים ה,ו)

א. זהירות באחסון

(1) אחסון בשר וגבינה או איסור והיתר צוננים. סימן צא א,ב

חולין קז,ב – **משנה**. צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה. **גמרא**. וכי נוגע זה בזה מאי הוי? צונן בצונן הוא! אמר אביי: נהי דקליפה לא בעי, הדחה מי לא בעי!

רשב"א (תוה"ב ד,א) – וכל שאיסור והיתר נוגעין זה בזה צריך הדחה לכל הפחות... ולפיכך צריך ליוזר דלכתחילה לא יגיעם זה בזה שמא ישכח ולא ידית וזהו ששנינו צורר ובלבד שלא יהו נוגעים זה בזה. וכתב הרב בעל העיטור ז"ל דדוקא בבשר מבושל דלאו אורחיה בהדחה ואתי למיכל מיניה בלא הדחה אבל בשר חי שאין דרכו לאכלה בלא הדחה אפילו נוגעין זה בזה צורר ואינו נמנע. וכן כתב הראב"ד ז"ל דכל מידי דבר הדחה כגון לשים דגים שלא הודחו או בשר שלא נתבשל ולא הודח בכלי שנשתמש באיסור אפילו לכתחילה מותר שאפילו תמצא לומר שיאכל באומצא האינדא למיכל באומצא לא שכיח. וכן כלי שדרכו של אדם להדיחו קודם שישתמש בו אין נמנעין מלהשתמש בו באיסור צונן ואחר כך ידיחנו וישתמש בו היתר ואין חוששין לפשיעה בכך שהרי לוקחין כלים אסורין מן הנכרים ואין חוששין לפשיעת הכשר שלהן.

שו"ע צא,א – בשר וגבינה שנגעו זה בזה, מותרים, אלא שצריך להדיח מקום נגיעתן. ומותר לצור אותם במטפחת אחת, ולא חיישינן שמא יגעו זה בזה. **ב** – כל מידי דבעי הדחה, כגון להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לכתחלה, דילמא אכיל בלא הדחה. ודוקא מבושל, דלאו אורחיה בהדחה, אבל מידי דאורחיה בהדחה, כגון בשר חי וכיוצא בו, שרי לכתחלה.

● יבשים

ב"ח (צא,א) – ומיהו מדקמתמה תלמודא וקאמר וכי נגע זה בזה מאי הוי צונן בצונן הוא אלמא דקס"ד דאפילו הדחה לא בעינן הילכך אף על גב דאביי קמהדר וקאמר דהדחה מי לא בעי הבו דלא לוסיף עלה דמסתמא ודאי לא בעי הדחה אלא היכא דהבשר לח או הגבינה לחה אבל שניהם יבשים לא בעי הדחה וכדקס"ד דתלמודא מעיקרא. **וכ"פ ש"ך** (צא,א), **פמ"ג וחוו"ד** (הובאו בפת"ש א).¹

● איסור שמנוני

¹ וכתב שו"ע ה לגבי בשר וגבינה שנמלחו יחד – אם הם יבשים, אפילו הם מלוחים סגי בהדחה. וכן העירו כאן חוו"ד ופמ"ג. וכתב החוו"ד (הובא בפת"ש א) שה"ה אם אחד מהם חריף, אע"פ שיבשים צריכים הדחה.

חולין ח,ב – אמר רב יהודה אמר רב; הטבח צריך שלשה סכינין: אחת ששוחט בה, ואחד שמחתך בה בשר, ואחד שמחתך בה חלבים. וליתקן ליה חדא, וליחתוך בה בשר והדר ליחתוך בה חלבים! גזירה שמא יחתוך חלבים ואחר כך בשר. השתא נמי מיחלף ליה! כיון דאצרכינהו תרי, אית ליה היכרא (עושה בה סימן). וא"ר יהודה אמר רב, הטבח צריך שני כלים של מים: אחד שמדיח בו בשר, ואחד שמדיח בו חלבים. וניתקן ליה חדא, ונדיח בו בשר והדר נדיח בו חלבים! גזירה שמא ידיח חלבים ואח"כ בשר.² השתא נמי מיחלפי ליה! כיון דאצרכיניהו תרתי, אית ליה היכרא.

ולמד מזה הרשב"א שם – ויש איסור שצריך שיפשוף גדול כגון דבר שמן שנתקנה בהיתר כמנקה בשר וחותך חלבים ואחר כך בשר ולפיכך אסרו שלא יחתוך בשר (חי) בסכין שחתך בו חלבים. וכן שלא להדיח בשר בכלי שהדיח בו חלבים שמא ישכח ולא ישפושף הבשר יפה יפה אחר שיחתוך אותו בסכין שחתך בו חלבים אלא ידיחנו כדרך שהוא מדיח את הבשר החי... כלומר שאעפ"י שהוא עתיד להדיח את הבשר כיון שזה צריך שיפשוף גדול חיישינן שמא ישכח ולא ישפושף. וזה מדרך הזריזות המביאה לידי נקיות.

שו"ע יו"ד סד, טז – וכלי שמדיחין בו חלבים אין מדיחין בו בשר, וסכין שחותכין בו חלבים אין חותכין בו בשר.

נחלקו מה הכלל בזה (פת"ש א):

פמ"ג – כל דבר שיש בו שמנונית ונדבק ביותר אסור להניח אצל היתר אף שדרכו בהדחה דצריך שפשוף, ולא תימא דדוקא היכא דאיכא דוחקא, שהרי בסי' ס"ד הטבח צריך ב' כלים וכו' אף דליכא דוחקא.
חוו"ד – דוקא דוחקא דסכינא ושמנונית בעי שפשוף כגון שחתך בשר בסכין שחתך בו חלב, אבל דוחקא בלא שמנונית או שמנונית בלא דוחקא סגי בהדחה בעלמא. וכ"כ בית אפרים.³

● דיני ההדחה

פמ"ג (משב"ז א) – וודאי מדינא צריך הדחה והיכא דאי אפשר בהדחה אסור אפילו דייעבד.
אך ט"ז א כתב – אי אכיל בלא הדחה אין איסור דאפילו במקום שצריך קליפה יש דעות אי שרי בדיעבד בלא קליפה (כאשר א"א לקלוף). **וכ"מ מתו"ח** (י"ד), שהתיר לאכול היתר צונן בכלים של גויים, אם אין לו כלי אחר. **וכ"פ חוו"ד** (הובא בפת"ש א) – הדחה הוא רק חומרא בעלמא לכתחלה, לכן אם נמלח או נצלה בלא הדחה, שנבלע המשהו שעל פניו כדי קליפה, אפ"ה מותר בלא קליפה, וכן באיסור משהו מותר, אפילו בדבר לח דא"א כלל בהדחה. וכ"כ פנה"ל לה, א – נפלה חתיכת בשר

² רש"י 'שמא ידיח' – תחלה ויהיו המים מפוטמות מן השמנונית ע"י שפשוף הידים ואף על גב שהוא צונן ואחר כך ידבק בדפנות הבשר ואף על גב שאין נבלע בו נדבק הוא מבחוץ.

³ נחלקו כיצד להסביר ע"פ זה את האיסור להדיח בשר בכלי שהדיח בו חלבים, שהרי שם אין דוחקא וצריך שפשוף: **בית אפרים** כתב – דדוקא בחלב שלא נמחה במים (לא צריך שפשוף בלי דוחקא) אבל **חלב שנמחה במים כתב הרשב"א** (משמרת הבית ג.ג) **שנדבק ביותר ובעי שפשוף גדול** ולהכי לעיל בסי' ס"ד אסור להדיח בכלי שמדיח בו חלבים אע"ג דליכא דוחקא, **וכתב עוד דחלב מהותר או חמאה שנפל ע"ג בשר צונן ונקרש ונתייבש שם צריך שפשוף גדול. אך חוו"ד** כתב שבאמת לא צריך שפשוף גם בבשר שהדיחו בכלי שהדיח בו חלבים שנימוחו כיון שאין דוחקא (ודלא כמ"מ והרשב"א שהצריכו שפשוף), וכתב שצריך לומר דשם (בסימן סד) הטעם (שאסור להדיח את הבשר החי בכלי של החלבים) כיון שמדיח עכשיו חיישינן שמא שוב לא ידיוחו יותר, והוי כדבר שאין דרכו בהדחה.

לתוך חלב אם הם צוננים אין שם בליעה ויש להוציא את חתיכת הבשר ולשוטפה היטב והיא מותרת⁴ וגם החלב מותר מפני שגם אם מעט לחלוחית מהבשר התערב בחלב היא בטלה בשישים.

=> מצד הדין בשר וגבינה שנגעו זה בזה לא מעבירים טעמים, ונראה שגם אם יורגש טעם זהו טעם קלוש, ואין בזה איסור של אכילת בשר וחלב. אלא שחכמים החמירו לכתחילה ואסרו לאכול בשר וגבינה שנגעו זה בזה. והוסיפו והחמירו עוד שיש להיזהר שלא יגעו זה בזה שמא ישכח ויאכל בלא הדחה.⁵

כתב רש"ל – לא יפה עושים אותם הקונים מיני קשואים (כנראה מלפפונים) מלוחים עם מי המלח ואוכלים בקערה שלהם (של גויים), שהרי אפילו הקשואים צריכים הדחה אם הושמו בקערה שלהם ואם כן המי המלח דלא שייך בו הדחה נאסרה כולה. הובא בט"ז (ס"ק ב). וכתב עליו חו"ד (הובא בפת"ש ב) – בודאי הוא דבר מועט הרבה ובטל הוא. ועל כרחך צריך לומר בכונת הט"ז מאחר שעשה כן במזיד הוי כמבטל איסור במזיד⁶. דאסור למבטל ולמי שנתבטל בשבילו, כדלקמן סימן צ"ט, ה, אבל בנתן לתוכו בשוגג ודאי דמותר.

* **פת"ש א** – דבר רך וכיוצא בו בעי גרידה.

● זהירות שלחם לא יגע בבשר או גבינה

עיטור (שער א) – וכיון דצונן בצונן בעי הדחה צריך למרחק שלא יהא נוגע בשר בלחם שאם נוגע בו אסור לאכול עמו גבינה. וכן שלא יגע גבינה בלחם... איסור ליכא הרחקה מיהו בעי (מפני שדווקא לגבי בשר וגבינה אמרו חכמים להקפיד שלא יגעו, אך לגבי לחם לא מצאנו). **וכ"כ טור ושו"ע** (צ"א, ג) – להניח בשר היתר צונן בקערה של איסור צונן, אסור לכתחלה... צריך לזהר שלא יגע בשר בלחם, שאם יגע בו בשר, אסור לאוכלו עם גבינה. וכן יזהר שלא יגע בו גבינה, שאם יגע בו, אסור לאכול עם בשר. **וכתב הש"ך** (ס"ק ד) 'שאם יגע אסור לאכול עם גבינה' – בלא הדחה, וחיישינן דלמא אשתלי ואכיל בלא הדחה.

⁴ כך הדין לדעת השו"ע צ"א, ז, אך לדעת הרמ"א, שם, רק אם הבשר חי מספיקה שטיפה לבשר והוא מותר, אך אם הבשר הוכן לאכילה צריך להסיר קליפה מפני שע"י הצליה או הבישול התרכך והוא בולע יותר, ואם הוא מתובל בתבלין חריף או שיש לו בקעים – נאסר כולו (עיין בהשלמות לסוגיה זו).

⁵ מדוע חששו כאן וגזרו שלא יגעו שמא ישכח. ט"ז א :

חולין ג – אמר רבא: ישראל מומר אוכל נבילות לתיאבון. בודק סכין ונותן לו ומותר לאכול משחיטתו, אבל לא בדק ונתן לו - לא ישחוט, ואם שחט - בודק סכינו אחריו, נמצאת סכינו יפה - מותר לאכול משחיטתו, ואם לאו - אסור לאכול משחיטתו. **וכתבו רשב"א וטור וי"ד ב** – אבל אין ליתן לו בלא בדיקה על סמך שיבדקנו אחריו דחיישינן שמא ישכח ולא יבדקנו. **וכתב הרשב"א (הובא בב"י שם)** – יש לדקדק מפני מה הצריכו לבדוק סכין וליתן לו, ישחוט ויבדוק סכין אחריו, שהרי לדעת הגאונים ראה אחד ששחט ולא ידעין אי גמיר, אי איתיה קמן צריכין למבדקה ואפילו הכי מוסרין לו לכתחלה ובתר הכי בדקין ליה, ויש לומר שאני הכי דאי עבר ולא בדק הסכין אחריו - אסורה, והילכך איכא למיחש דילמא משתלי ואכל בלא בדיקה.

והקשה הט"ז ע"פ שיטתו שבדיעבד אם לא הדיח מותר, וז"ל – יש להקשות עוד הא כתב ב"י בסי' ב' (בשם הרשב"א) דבכ"מ דבדיעבד מותר לא חיישינן מתחלה שמא ישכח, וא"כ אמאי חיישינן כאן דילמא אכיל בלא הדחה כיון דאי אכיל בלא הדחה אין איסור... וי"ל דבכ"מ דאין איסור ברור לפנינו אלא ספק אם יש כאן איסור וצריך דרישה אחר זה. בזה אמרין כיון דדיעבד שרי מותר לסמוך לכתחלה על הדרישה שיעשה אחר זה, משא"כ כאן שיש איסור ברור במה שישים בשר כשר בכלי של איסור אלא שיש לו תקנה בהדחה. בזה לא סמכין על הדחה שאח"כ דשמא ישכח.

=> אע"פ שבדיעבד אם אכל בשר וגבינה שנגעו זה בזה בלא הדחה לא עשה איסור. לכתחילה חכמים החמירו ואסרו זאת – לכן מכיוון שיש כאן איסור ברור לכתחילה שלא לאכול בשר וגבינה שנגעו זה בזה בלא הדחה, אע"פ שבדיעבד מותר הוסיפו וגזרו שלא יגעו שמא ישכח ולא ידעו. אך כאשר הצריכו חכמים דבר מחמת הספק, כגון לבדוק את השחוט לאחר השחיטה אם הוא יודע - הקלו ולא הצריכו את הבדיקה קודם השחיטה מכיוון שבדיעבד גם אם לא יבדוק – מותר.

⁶ זה לא ממש מבטל איסור במזיד כי אין בזה ממש איסור, כפי שלמדנו לעיל.

והעיר פת"ש (צא,ד) – נראה דבלחם אם נגע בלחם שלם או בפרוס מצד חוץ במקום הקשה סגי בהדחה אבל אם נגע מצד פנימי במקום הרך בעי גרידה.⁷

(2) רוטב חלבי או בשרי. סימן צה ה,

* עיקר הדין

חולין קיב,א – בעא מיניה רב דימי מרב נחמן: מהו לאנוחי כדא דמלחא גבי כדא דכמכא (מי חיישינן שמא יפול מן הכותח במלח והוא לא ידע וימלחו ממנו קדרת בשר)? אמר ליה: אסור, דחלא מאי? אמר ליה: שרי, ומאי שנא? ... מאי טעמא – האי איתיה איסורא בעיניה (כותח הנופל במלח נראה וניכר מפני שהוא עב ולא בטיל), והאי ליתיה איסורא בעיניה (אבל כותח הנופל בחומץ ליתיה בעיניה וטעמא נמי לא יהיב כותח בחומץ).

=> אסור להניח כלי עם מלח ליד כלי עם כותח אך מותר להניח חומץ ליד כותח. טעם הדין: לא חוששים שטיפול כמות גדולה של כותח שתיתן טעם, שאם היו חוששים לזה היו צריכים לאסור גם בחומץ, וגם לא מסתבר לחשוש לזה, שהרי אם תישפך כמות גדולה מן הסתם ישים לב ויזהר. אלא חוששים שמא מעט טיפות של כותח יפלו למלח ולא ישים לב, ומכיוון שהכותח הוא סמיך וניכר במלח הוא לא מתבטל, ואז יש חשש סביר שיבוא לתת את טיפות הכותח בתבשיל בשרי. זה טעם הדין לפי הגירסה שלפנינו בגמרא, וכ"כ רוב הראשונים (רש"י, ר"ן, תוס', ראב"ד, סמ"ג, רא"ש ועוד). וכתב הגש"ד בשם ר"י – אם הניח בדיעבד שרי דאחזוקי איסור לא מחזקינן. וכ"כ רמ"א.

אמנם יש כאן משהו לא מובן, בד"כ חכמים גוזרים שאסור לעשות משהו לכתחילה שמא בדיעבד יבוא לידי איסור, אך כאן נראה שאין חשש איסור, שגם אם יתן בתבשיל את המלח עם טיפות הכותח הם יתבטלו בתבשיל, וגם איסור ביטול איסורים לכתחילה אין כאן, שהרי אין ודאות שבמלח שהוא מולח איתו את התבשיל יש חלב, וגם אם כן אינו מודע לכך והוא מתעסק. נלע"ד לחדש ולהסביר שיש כאן **גזירה מיוחדת**, שמטרתה ליצור תודעה של זהירות מאיסור בשר וחלב, כלומר חכמים קבעו הלכה שצריך להיזהר מלגרום לערבוב בשר וחלב, אפילו בחוסר מודעות, למרות שבפועל אם בדיעבד יגרם ערבוב כזה לא יהיה שום איסור, כדי שעל ידי כך הציבור יתרגל להיזהר מאוד מלהיכשל באיסור בשר וחלב.⁸

⁷ אמנם בכנה"ג (על הטור ס"ק ב) כתב – יראה דה"ק, וכיון דבצונן בעי הדחה צריך ליזהר שלא יגע בשר לח בלחם, וכן איפכא משום דכיון דבב"ל לח נגע בלחם לא שייך הדחה, והיינו דקא פסיק ותני אסור לאכלו עם בשר או עם גבינה. וכ"כ פמ"ג (צא,ד). אך פת"ש דחה את דבריהם – לע"ד נראה דאדרבה מסודר לשון הטור והמחבר משמע קצת כדברי הש"ך מדכתבו תחלה דברי בעל העיטור דכל מידי דבעי הדחה אסור לכתחלה ואח"כ כתבו דין זה צריך ליזהר כו' ולא כתבו מיד אחר סעיף א', משמע דדין זה תלוי בדין דס"ב. ומ"ש דמדברי הט"ו משמע דלית תקנה בהדחה בלחם שנדבק ביותר יש לדחות דהרי הא ודאי אף אם נדבק ביותר נהי דהדחה לא מהני מכל מקום גרידה ודאי מהני.
⁸ בדומה למה שלמדנו לעיל שמצד הדין אין איסור בבשר וגבינה שנגעו זה בזה אך החמירו חכמים ואסרו בלא הדחה, ואף החמירו והוסיפו ליזהר שלא יגעו זה בזה שמא ישכח להדיח. ואע"פ שכך הדין גם באיסור והיתר נראה שעיקר הסיבה שהחמירו חכמים זה בשר וחלב, והוסיפו וגזרו גם באיסור והיתר כדי שהגזרה תתקיים. והראיה שמקור דין זה מהמשנה לגבי בשר וגבינה 'צורר אדם בשר וגבינה ובלבד שלא יגעו זה בזה'. וגם בנ"ט בר"ט מצאנו שהחמירו חכמים לכתחילה אע"פ שבדיעבד מותר.

אך הרמב"ם (מאכ"א ט, כה) **כתב** – אין מניחין כד של מלח בצד כד של כמך מפני ששואב ממנו ונמצא מבשל הבשר במלח זה שיש בו טעם החלב, אבל מניח כד החומץ בצד כד הכמך שאין החומץ שואב ממנו. **וכ"כ ר"ח**.

נחלקו לגבי הנחת תבשיל בשרי ליד חלבי:

● **דעת המקילים**

תוס' קיב,א ד"ה 'מהו לאנוחי כדא' – אין לאסור מטעם זה להניח בתבה אחת כד של בשר אצל כד של חלב דהתם נזהר יפה שלא יפול מזה על זה אבל הכא לא מסקי אדעתייהו ליזהר שלא יפול מן הכותח במלח ולא ידע וימלח ממנו בשר וכן דחלא כי דרך לתת חומץ בתבשיל וחישינן שמא יפול מן הכותח לתוכו ויחזור ויתן לתוך התבשיל. **וכ"פ רא"ש, ש, טור, סמ"ג, הגש"ד. והוסיף הר"ן** (על הרי"ף חולין מא,א) – ואיכא למידק היכי חיישינן בכדא דמלחא שמא יפול מן הכמכא לתוכו והא אמרינן בפרקא קמא דע"ז (דף יב א) לא הלכת לצור מימך וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדרות זו אצל זו ולא חשו להם חכמים ומפרשינן התם לא חשו להם חכמים משום צינורא כלומר דלא חיישינן שמא נתזה צינורא מתוך קדרה של עובד כוכבים לקדרה של ישראל איכא למימר דלצינורא דחד יומא לא חיישינן אבל הכא דכל יומי מסתפקי מנייהו חיישינן (ואח"כ הביא גם את טעמו של התוס').

≤ הגמרא דיברה דוקא בחומץ ומלח, מפני שהם:

(1) פרווה ופחות נזהרים בהם מערבוב של בשר וחלב (תוס').

(2) הדרך להשתמש בהם לאורך זמן ויש יותר חשש שעם הזמן יפלו אליהם טיפות (ר"ן).

וע"פ זה כתבו רוב הראשונים, שמותר להניח תבשיל בשרי ליד חלבי כי:

1. נזהרים שלא יפול מזה לזה (בשונה מדבר פרווה שפחות נזהרים). תוס'.

2. השימוש בהם הוא לזמן קצר עד שהתבשיל יגמר או יתקלקל, בשיעור זמן כזה מועט יש פחות סיכוי שיהיו תקלות. ר"ן.

אמנם הגמרא מבארת, שאע"פ שהתנאים לאיסור קיימים בחומץ אין איסור להניחו ליד כותח, מפני שגם אם יפלו טיפות מהכותח הן לא יהיו ניכרות בחומץ ויתבטלו, משא"כ במלח שהכותח הסמיך ניכר בו, אבל גם ליד מלח מותר להניח חלב רגיל מפני שהוא לא סמיך וניכר במלח כמו כותח.

וכ"כ שו"ע צה,ו – מותר ליתן בתוך תיבה כד של בשר אצל של חלב. **וכ"פ רמ"א** מעיקר הדין, אך כתב – ושוב ליזהר לכתחלה במקום שאינו צריך.

● **דעת המחמירים**

אור זרוע (תסח,א) – כתב מורי רבינו יהודה בשם רבינו יצחק ב"ר שמואל זצ"ל מכאן נראה להחמיר שלא להניח שני תבשילין של בשר וחלב זה סמוך לזה בתיבה אחת שמא יתערבו יחד ולא אדעתייה (משמע שהוא חושש שישפך הרבה) כדאמ' הכא

גבי כדא דמלחא וכדא דכמכא... ואף על פי שיש לחלק דשאני הכא דכדא דמלחא וכדא דכמכא וחלא עושין לטעם ולמשמרת לימים רבים וזמנין דנפל מהא להא ולא יהי' אדעת' אבל בדבר שאינו עשוי להצניע אלא לפי שעה אין לחוש מ"מ נראה סברא להחמיר אם לא יכסנו היטב עכ"ל. מיהו היכא שהניח בדיעבד לא מחזקינן איסורא ושרי. וכ"פ יש"ש (חולין ח, סו).

ב. זהירות בבישול

עבודה זרה יא, ב-ב, א – **משנה**. עיר שיש בה עבודת כוכבים (שיום איד יש לבני העיר היום לעבודת כוכבים שבעיר) - חוצה לה מותר (לשאת ולתת עם היושבים חוץ לעיר). היה חוצה לה עבודת כוכבים - תוכה לה מותר. **גמרא**. בעא מיניה רשב"ל מר"ח: עטלוזא של עזה (שסמוכה לעיר מאוד), מהו? א"ל: לא הלכת לצור מימך, וראית ישראל ועובד כוכבים ששפתו שתי קדירות על גבי כירה אחת, ולא חשו להם חכמים? מאי לא חשו להם חכמים?... רבה בר עולא אמר: לא חשו להם חכמים משום צינורא, דכוותה ה"נ לא חשו להם חכמים משום לפני אידיהן.

=> מבואר בגמרא שאם גוי וישראל הניחו שתי קדרות, אחת של ישראל ואחת של הגוי, ע"ג כירה אחת, בגלל הקירבה של הקדרות היה מקום לחשוש שמא מעט ממאכלו של הגוי ינתז בטעות לתוך מאכלו של הישראל, ועל ידי כך ייאסר מאכלו של הישראל באכילה, אמנם לא חששו לכך חכמים, ומזה למדנו שמותר לשאת ולתת עם גוי שנמצא בסמוך לעיר, שבה יש יום איד לע"ז, בתוך השלושה ימים שסמוכים לחג שלהם ולא חוששים שמא ילך ויודה לע"ז שלו.

וביאר הרמב"ם שהסיבה שלא חוששים בשני המקרים היא מפני ששתי החששות הם חששות רחוקים (ר"ן⁹, רש"י¹⁰ ואו"ז) **והוסיף המאירי** שבשניהם גם אם יקר בדיעבד הם יהיו מותרים (כנראה הוא הבין שהחשש הוא שיפך מעט מקדרת האיסור).¹¹

ע"פ זה כתב או"ז – יש לי ללמוד מיכן דמותר לשפות קדירת חלב עם קדירה של בשר על גבי כירה אחת ולא חיישי' לצינורא.

שו"ע יו"ד קיח, א – ישראל ועובד כוכבים ששפתו ב' קדירות זו אצל זו, זה בשר שחוטה וזה בשר נבלה, מותר, ואין לחוש שמא כשהחזיר הישראל פניו החליף העובד כוכבים שחוטה בנבלה, אפילו אם של ישראל משובח, ואפילו פיהו מגולה, מותר, ואין לחוש שמא יתזו ניצוצות מזו לזו. **וכתב הרמ"א** – אבל לכתחלה יש ליזהר אפילו בב' קדרות.

נחלקו האחרונים מדוע החמיר הרמ"א:

⁹ ז"ל הר"ן – דילפינן מצנורא שאע"פ שיש לו עיקר בדאו' לא חיישינן כיון דלא שכיח. ה"נ לפני אידיהן אף על גב דאית לי' עיקר בדאורייתא כיון דלא שכיח מילתא לא חיישינן.

¹⁰ כתב רש"י – לא חשו להם חכמים לשמא נתזה צינורא מתוך קדירת עובד כוכבים לתוך קדירת ישראל הואיל ואיסור קל הוא חדא דלא שכיח **ועוד דאי נמי שכיח בטיל ברובא** ה"נ לא חשו לאיסור חוצה לה של בני עזה ואף על פי שסמוכה לה ממש. ע"כ. **חזון איש יו"ד סג, ח** – שם רש"י ד"ה רבה כו', ועוד דא"נ שכיח בטל ברובא כו', אין טעם על זה אלא במין במינו אבל באינו מינו אוסר בנותן טעם לשיטת הפוסקים דטעם כעיקר דאורייתא. ע"כ. ויש שכתבו שרש"י דיבר כאן לשיטתו שטעם כעיקר דרבנן.

¹¹ שו"ע קמח, ב – עבר ונשא ונתן ביום חגם, אסור בהנאה. ואם נשא ונתן בשלשה ימים שלפני החג, מותר בהנאה. ע"כ. ע"פ הגמרא בע"ז ז, ב, ששם הגמרא אומרת שלדעת חכמים 'נשא ונתן בדיעבד מותר'.

ט"ז (ס"ק יב) – יש ליזהר אפילו בשתי קדירות. בדרכי משה (כתב) בשם מרדכי בפרק אין מעמידין (שהחמיר שלא לתת שתי קדירות אחת של גוי ואחת של ישראל כאשר ישראל מהזיר פניו) והטעם שלא יתחלפו זה בזה ויליף לה מפ' כיצד צולין דאין צולין שני פסחים בתנור א' ואפילו גדי וטלה משום תערובת גופים ולפי זה אי הוי שתי קדירות של ישראל אחת של בשר ואחת של חלב אין איסור אפילו לכתחלה לבשלם בתנור אחד כיון דאין שייך שם לחלופי. וכ"כ מנחת יעקב (לב, יז) אך כתב – נמ"מ יש להרחיק קצת זו מזו משום ניצוצות וכ"כ האו"ה כלל ל"ט דין כ"ב וכן עמא דבר. וכ"פ פר"ח ס"ק לח, אך הוסיף – ומיהו לפי מה שכתב ההג"ה לעיל בסוף סימן צ"ה [סעיף ו] שטוב ליזהר שלא יתן בתיבה אחת כד של בשר אצל של חלב כל שכן הכא שיש ליזהר.

ש"ך ס"ק לו – יש ליזהר אפילו בשתי קדרות. פירוש משום ניצוצות וזה שכתב אפילו, ולפי זה כשאין פיהן מגולה אין צריך ליזהר בשתי קדרות.

=> לדעת רוב האחרונים מותר להניח שתי קדרות של בשר וחלב על גבי כירה אחת ולא חוששים לניצוצות, ויש שכתבו שצריך להרחיק קצת. **וכ"כ פנה"ל כה"ג** – כאשר מבשלים על הכיריים בעת ובעונה אחת סיר בשרי וסיר חלבי יש לשים לב שיישאר ביניהם רווח כדי שלא יגלוש מתבשיל אחד על דופן הסיר השני.

אך ביד יהודה (יו"ד צב) **כתב** – וכן יש ליזהר שלא לבשל חלב עם בשר בהכירה בפעם אחת, והגם דאמרינן בגמ' ע"ז יב, א דאין חוששין לניצוצות... ובאמת אין ראייה מימי חכמי הש"ס ז"ל דהיו נזהרין טפי, וכעת אנו רואין מכשולות בכל יום ויום ונאסרו כמה קדירות ותבשילין.... על כן בודאי לכתחילה נכון ליזהר הרבה שלא יבואו לידי כך, והירא דבר ה' יזהר מאוד בזה שלא לבשל בשר עם חלב בב"א.

ג. זהירות בסעודה

(1) לחם וסלטים

ירושלמי פסחים ו, ד – תני חגיגה הבאה עם הפסח היתה מתבערת עמו (וקא סלקא דעתך מטעמא דנותר וישרפנה עם הפסח קאמר ולפיכך מתמה). איתא חמי (בא וראה) חגיגה נאכלת לשני ימים ופסח נאכל עד חצות?! תימר הכין (תאמר כך) בעולה עמו על שולחנו, התבשילין העולים עמו על השלחן צריכין להתבער עמו. א"ר יוסה הדא אמרה ההין דאוכל חובץ (גבינה) ובדעתיה מיכול קופד (בשר) צריך מבער פיסת.

=> בגמרא מבואר שפסח וחגיגה שעולים ונאכלים יחד על השולחן, צריכים להתבער יחד מהשולחן ואסור להשאיר את החגיגה. ולמד מזה ר' יוסה גם לגבי אדם שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר.

נחלקו כיצד לפרש את המקרים:

לדעת הפני משה הסיבה שחייבו חכמים להוריד את בשר החגיגה מהשולחן היא מחשש שמא יאכל אותו לאחר שסיים לאכול את הפסח, שהרי אסור לאכול אחרי הפסח, ומזה למד ר' יוסה למי שרוצה לאכול בשר, שהוא חייב להסיר מהשולחן חתיכות גבינה שמא יאכל אותם לאחר הבשר.¹²

אך לדעת קרבן העדה הסיבה שחייבו חכמים להוריד את בשר החגיגה מהשולחן היא מחשש שמא נדבק מבשר הפסח בבשר החגיגה או בשאר התבשילים שבשולחן. ומזה למד ר' יוסה למי שרוצה לאכול בשר שהוא חייב לבער מהשולחן את חתיכת הלחם שהייתה על השולחן בשעה שאכל גבינה, שמא נדבקה גבינה בלחם. וכ"פ טור (אז) ושו"ע פט, ד – מי שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לבער מעל השולחן שירי פת שאכלו עם הגבינה.

וביאר באגרות משה (יו"ד ח"א לח) – האיסור הוא רק על שירי חתיכת הפת שאכלו בה הגבינה או אף על החתיכה קטנה שחתך כדי לאכול עמה הגבינה שעל זו אינו נזהר כיון שחשב לאוכלה עם הגבינה ולכן אף אם יאמר שלא נגעה בה הגבינה הוא כמלתא דלא רמיא עליה ולא אדעתיה כדאיתא בסי' י"ח בש"ך סק"ח. אבל פת הגדולה שהיא עומדת בין למאכלי חלב בין למאכלי בשר נזהרין בה ואין לחוש שמא נגעה בה הגבינה או הבשר.¹³

אך מי שרוצה להחמיר שלא לאכול כל הפת שהיה על השולחן של מאכל גבינה עם בשר או להיפוך אף שאין בה חשש לדינא, יש בזה מעלה להרחקה יתירא וזהו כוונת הג"א (בחולין פ' כל הבשר סי' ז') שכתב (בשם או"ז) ומצוה מן המובחר היכא דאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השולחן הלחם וכל המאכל שעלו עם הגבינה על השולחן עיין שם דכוונתו אף לפת הגדולה ואינו מדין הירושלמי דשם הוא דין ממש ואיך כתב שהוא רק למצוה מן המובחר אבל הוא סברת עצמו שכיון שעל החתיכה שאכל עמה הגבינה איכא איסור שייך שיהיה מצוה מן המובחר על כל הפת שהיה על השולחן.¹⁴

פנה"ל כהו – סלטים שהוגשו בסעודה בשרית, אם יש חשש סביר שהסועדים לקחו מהם בסכו"ם שיש עליו שיירי בשר, אין להגישם בסעודה חלבית, וכן להפך. ואם יש לסלטים כפיות משלהם, ואין חשש שאחד הסועדים לקח מהם בסכו"ם עם שיירי בשר, מותר להגישם בארוחה חלבית, וכן להפך.

(2) בקבוקים, מלחיה ותבלינים

* בקבוקים

¹² ופירוש זה לכאורה קשה, שהרי זו משנה מפורשת בפרק כל הבשר שלא מעלים על אותו שולחן שאוכל עליו בשר וגבינה. וכ"כ באגרות משה יו"ד ח"א לד – ותמוה מאד פ"י הפ"מ שמפרש פיסת חתיכת הגבינה שעל פירוש זה הקשה בעצמו במה"פ (מראה הפנים) שמתני' היא בכל הבשר.

¹³ המשך דבריו – וניחא מה שבירושלמי פסחים פרק ו' הלכה ד' שהוא מקור דין זה לגירסת הטור בסי' צ"א איתא א"ר יוסי הדין דאכיל חוביץ ובדעתיה מיכל קופד צריך מבער פתיתין וכן הוא גירסת הב"י והגר"א בסי' פ"ט ואף לגירסתנו מבער פיסת נמי הוא כוונת פתיתין אך נקט לה בלשון יחיד. משום דדוקא הפתיתין מהחתיכה שאכל בה הגבינה אסור ולא פת הגדולה והוא מהטעם דבארתי שזנהרין בה. וגם בהא דלעיל מזה שבשר החגיגה שעלה על השולחן עם הפסח צריכין להתבער בחצות משום דבשר שעולה על השולחן הדרך שהוא לאכול כולו ולכן לא נזהרו מליגע בפסח ואף כשאמרו שלא נגעו אין נאמנים מטעם דלא רמיא עלייהו לאיזדהורי. ולכן כשמוכיח מזה על הפת שאכל בה חוביץ נמי ליכא ראייה אלא על החתיכה קטנה שהיתה בדעתו לאוכלה כולה ולא על פת הגדולה.

¹⁴ וכתב בפנה"ל – ויש מחמירים לכתחילה, שכל המאכלים שהוגשו בסעודה בשרית לא יוגשו בסעודה חלבית, וכן להפך. וגם המהדרים בכך, רשאים בשעת הצורך להקל, כל זמן שאין חשש סביר שנדבקו שיירי חלב או בשר בסלט או בלחם.

רמ"א פחב – ויהיו זהירים (האוכלים זה בשר וזה גבינה בשולחן אחד ע"י היכר) שלא לשתות מכלי אחד, משום שהמאכל נדבק בכלי (הג"ה אשיר"י ואו"ה).

וכתב פנה"ל כהז – המשתמשים בבקבוקים שיש בהם רטבים או קטשופ לסעודות חלביות ובשריות, צריכים להקפיד שהפייה לא תיגע במאכלים, כדי שלא ידבק בה משהו מן המאכלים החלביים או הבשריים. וכן צריכים להקפיד שלא לנגוע בכלים הללו בידיים שדבוק בהן שמץ רטיבות של מאכלי בשר או חלב. ואם לא הקפידו על כך, יש לנגב את הכלי ואת פייתו, כדי שלא יגיע על ידם שמץ טעם ממין אחד לשני.

* מלחיה ותבלינים

רמ"א שם – וכן נוהגין ליחד כלי של מלח לכל אחד בפני עצמו, כי לפעמים טובלים במלח ונשארו שיורי מאכל במלח. **וכתב ע"פ זה כנה"ג** (הג' טור) – ונכון לכל בעל הבית ליזהר שיהיו לו שני כלים של מלח א' לבשר וא' לגבינה שמא יטבול בשר במלח וישאר שם שום מאכל ואחר כך יטבול גבינה.

ילקוט יוסף – ומלחיות שבזמנינו שהן בדרך כלל סגורות, אין צריך ליחד מלחיה לחלב ומלחיה לבשר. ויש מחמירים גם בזה לייחד מלחיה לבשר ומלחיה לחלב, מחשש שמא נדבקו שיירי מאכל במקום יציאת המלח, ואין זה אלא חומרא בעלמא. **ובפנה"ל** כתב מעין זה – רבים נוהגים לייחד שתי מלחיות... ואם רוצים להשתמש במלחיה אחת לבשרי ולחלבי צריכים להקפיד שתהיה נקיה.

(3) מפה

עיטור (שער א) – ולא יאכל בשר במפה שאכל בו גבינה אלא איסור ליכא הרחקה מיהו בעי. **שו"ת הרשב"א א, עו** – הדבר נראה לי ברור שאסור לאכול גבינה על מפה שאכלו עליה בשר. וכן לאכול בשר על מפה שאכלו עליה גבינה. לפי שאין לך כל מפה ומפה שאין עליה כמה טיפי בשר שאכלו עליה... פעמים הרבה שנופלין עליה טיפי התבשיל וזה תדיר תדיר וכן שמקנחין עליה סכין שחותכין בה הבשר. וכל שהוא בעין כשמניחין עליה גבינה בין חמה בין צוננת נוגעין זה בזה לפחות והדחה מיהא בעי. וכדתנן 'צורר אדם בשר וגבינה במטפחת אחת ובלבד שלא יהיו נוגעין זה בזה וכו'. ועוד שזה חמור יותר כי הרבה פעמים ידבקו לכלוכי הבשר בעצמו בגבינה עצמה או בלחם אשר הוא אוכל עליה ויאכל בשר וגבינה בתפילה אחת. וזה דבר ברור. ועל כן אנו רגילין לשמור עצמנו מזה הרבה שומר נפשו ירחק מהם. **וכ"פ בשו"ע פט, ד** – ואסור לאכול גבינה על מפה שאכלו בה בשר. (וכן להיפך אסור).

אך בשו"ת רדב"ז (ב,תשכא) העלה שמה שכתב הרשב"א הוא חומרא ובימינו לא צריך לחשוש לה כ"כ וזה לשונו – מה שכתבת שלא ראית מפה מיוחדת לבשר ולגבינה כן הדבר אבל כבר נהגו להפוך המפה אשר אכלו עליה הגבינה (1) וגם הפיתין מבערין מן השלחן כדאיתא בירושלמי. (2) ואם אכלו בשר שוב אינם אוכלים גבינה אלא עד סעודה אחרת ואם היה שם לכלוכי בשר כבר יבשו ואינם נדבקים בגבינה (3) ותו שאין דברי הרב אלא כשהיו מניחין הבשר והגבינה על המפה ואז יש לחוש שמא ידבקו זה בזה אבל מנהגנו להביא כל מאכל על השלחן בקערות אפי' יש שם לכלוכי בשר במפה מעולם לא יגעו זה בזה וכ"ת דחיישינן שמא תפול מידו הגבינה על לכלוכי הבשר אשר במפה או להפך זו חששא רחוקה

ואין לחוש לה כלל. (4) ותו שכבר נהגו לתת מפה קטנה לפני כל אחד לקנוח הידים ואין במפה אשר על השלחן לכלוך כלל ואם מפני המפה הקטנה הרי הוא נראה לעין אם יש בה בשר או לא.

כללא דמילתא כיון שנהגו להפוך המפה ולבער הפתיתים ולהביא המאכל בכלים אין לחוש כלל ומותר.

והרי בירושלמי לא חששו אלא לפתיתין ולא למפה ודוחק הוא לומר שהיו אוכלין על השלחן בלא מפה ואפ"ל שתאמר שלא היו אוכלין על המפה החששא שיש במפה יש בשלחן אלא ודאי לא חיישינן לכמה ספיקין. ספק נפל מן התבשיל ספק לא נפל ואת"ל ודאי נפל ספק מן הרוטב ספק מן הבשר בעצמו ואת"ל מן הבשר ממש נפל ספק נדבק ספק לא נדבק עם הגבינה. הילכך אפילו לצאת ידי חומרת הרשב"א ז"ל בהפוך המפה לחוד סגי ובהסרת הפתיתין כדעת הירושלמי וכן נהגו והנח להם לישראל שמנהגם תורה היא.

וכ"פ בילקוט יוסף (פס, טו) – אם אוכלים באמצעות כלים ולא באופן ישיר על השלחן, אין הדבר מעכב ליתן מפה על השלחן, ואפשר לאכול על אותו שלחן מאכלי בשר, ובערב מאכלי חלב בלי מפה, [לאחר שינקו את השלחן משיירי המאכל]. ויש שנהגו להחמיר בכל אופן, לייחד מפה למאכלי בשר, ומפה למאכלי חלב, שחוששין שמא נשאר על המפה שיורי בשר, ואחר כך כשיעמיד שם לחם וגבינה ושאר מאכלי חלב, ידבקו זה בזה, ויאכל בשר וחלב בבת אחת. ואמנם מעיקר הדין אם אוכלים את הבשר ואת הגבינה בתוך צלחות, ולא על השלחן ממש, אין איסור לאכול על אותה מפה, ודי להסיר את הפתיתים. וכתב במעדני השלחן (מטעמי השלחן פט, טו) – ומסתברא דמפה שעוונית או ניילון וכדומה דע"י ניגוב היטב יוצא כל הלכלוך המדובק יש מקום להקל אפילו האוכל מונח על המפה במאכלים צוננים שאין חשש בליעה ע"י שירטיב המפה היטב מקודם במטלית לח להסיר כל הנדבק ואח"כ ינגב במטלית יבש.